

Matematikai geodéziai számítások 8.

Szintezési hálózat kiegyenlítése

Dr. Bácsatyai, László

Matematikai geodéziai számítások 8.: Szintezési hálózat kiegyenlítése

Dr. Bácsyati, László

Lektor: Dr. Benedek, Judit

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

Ez a modul szintezési hálózat közvetett mérések szerinti kiegyenlítését, s egyidejűleg a pontossági mérőszámok meghatározását mutatja be.

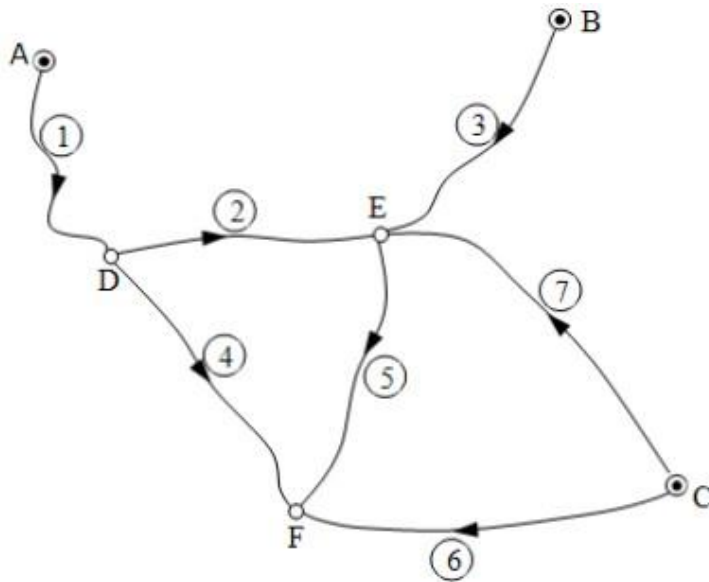
Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

8. Szintezési hálózat kiegyenlítése	1
1. 8.1 A feladat megfogalmazása	1
2. 8.2 Közvetett mérések kiegyenlítése (koordináta-kiegyenlítés): lineáris eset	2
3. 8.3 Számpélda	5

8. fejezet - Szintezési hálózat kiegyenlítése

1. 8.1 A feladat megfogalmazása

Az ábrán látható szintezési hálózatban adottak az A, B és C pontok tengerszint feletti magasságai. Mértük az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 szintezési vonalak magasságkülönbségeit.

Meghatározandók:

- a mérési eredmények súlyait a vonalhosszak alapján,
- a D, E és F pontok koordinátáinak közelítő értékei,
- a D, E és F pontokra vonatkozó koordináta-kiegészítő értékek és a kiegyenlített magasságok,
- a súlyegység középhibája,
- a kiegyenlített magasságok középhibái,
- a mérési javítások és a kiegyenlített mérési eredmények.

A normál-egyenletrendszer megoldásához szükséges inverz mátrixot az adjungált mátrix segítségével kell meghatározni.

Dimenziók:

- cm-ben: javítási egyenletek tisztatagjai, normál-egyenletrendszer tisztatagjai, kiegyenlített ismeretlenek, mérési javítások, a súlyegység középhibája és a kiegyenlített ismeretlenek középhibái,
- m-ben: D, E és F pontok végleges magasságai és a kiegyenlített mérési eredmények.

Leadandók különálló borítólapba foglalva:

- A feladatkiírás és a kiinduló adatok (feladatlapba foglalva),
- Számítások listája a részeredményekkel együtt,
- Eredmények összefoglaló táblázata

A feladatot zsebkalkulátor segítségével kell megoldani, s a felhasznált képletekkel és tájékoztató szöveges információkkal együtt – különálló borítólapon foglalva - kézzel írott, vagy Microsoft Word formátumban kell leadni.

2. 8.2 Közvetett mérések kiegyenlítése (koordináta-kiegyenlítés): lineáris eset

m számú ismeretlen meghatározására n számú mérést végzünk. A kiegyenlítésnek csak az $m > n$ feltétel teljesülése esetén van értelme, $m=n$ esetén nincs fölös mérés, $m < n$ esetén a feladatot nem lehet megoldani. A fölös mérések száma $f = n - m$.

Közvetett mérési eredmények valódi értékei:

$$\begin{aligned} U_1 &= a_{11} \cdot Z_1 + a_{12} \cdot Z_2 + \dots + a_{1m} \cdot Z_m \\ U_2 &= a_{21} \cdot Z_1 + a_{22} \cdot Z_2 + \dots + a_{2m} \cdot Z_m \\ &\dots\dots\dots \\ U_n &= a_{n1} \cdot Z_1 + a_{n2} \cdot Z_2 + \dots + a_{nm} \cdot Z_m \end{aligned}$$

Z_1, Z_2, \dots, Z_n - a keresett ismeretlenek valódi értékei

Közvetítő egyenletek:

$$\begin{aligned} u_1 &= a_{11} \cdot Z_1 + a_{12} \cdot Z_2 + \dots + a_{1m} \cdot Z_m \\ u_2 &= a_{21} \cdot Z_1 + a_{22} \cdot Z_2 + \dots + a_{2m} \cdot Z_m \\ &\dots\dots\dots \\ u_n &= a_{n1} \cdot Z_1 + a_{n2} \cdot Z_2 + \dots + a_{nm} \cdot Z_m \end{aligned}$$

u_1, u_2, \dots, u_n - a mérési eredmények

z_1, z_2, \dots, z_n - a keresett ismeretlenek mérési eredményekhez tartozó (nem ismert) értékei

A mérési eredmények kiegyenlített értékei:

$$\begin{aligned} \bar{u}_1 &= a_{11} \cdot \bar{z}_1 + a_{12} \cdot \bar{z}_2 + \dots + a_{1m} \cdot \bar{z}_m \\ \bar{u}_2 &= a_{21} \cdot \bar{z}_1 + a_{22} \cdot \bar{z}_2 + \dots + a_{2m} \cdot \bar{z}_m \\ &\dots\dots\dots \\ \bar{u}_n &= a_{n1} \cdot \bar{z}_1 + a_{n2} \cdot \bar{z}_2 + \dots + a_{nm} \cdot \bar{z}_m \end{aligned}$$

\bar{u}_1 - mérési eredmények kiegyenlített értékei

$\bar{z}_1, \bar{z}_2, \dots, \bar{z}_m$ - a keresett ismeretlenek kiegyenlített értékei

A fentiekben tehát U_i a mérések, Z_i a keresett ismeretlenek valódi értékei, u_i a mérési eredmények, z_i a keresett ismeretlenek mérési eredményekhez tartozó értékei, \bar{u}_i a mérési eredmények, \bar{z}_i a keresett ismeretlenek kiegyenlített értékei.

A mérési eredmények kiegyenlített értékei a mérési javítások és közelítő értékek bevezetésével:

$$u_1 - v_1 = a_{11} \cdot (z_{10} - \delta z_1) + a_{12} \cdot (z_{20} - \delta z_2) + \dots + a_{1m} \cdot (z_{m0} - \delta z_m)$$

$$u_2 - v_2 = a_{21} \cdot (z_{10} - \delta z_1) + a_{22} \cdot (z_{20} - \delta z_2) + \dots + a_{2m} \cdot (z_{m0} - \delta z_m)$$

.....

$$u_n - v_n = a_{n1} \cdot (z_{10} - \delta z_1) + a_{n2} \cdot (z_{20} - \delta z_2) + \dots + a_{nm} \cdot (z_{m0} - \delta z_m)$$

$z_{10}, z_{20}, \dots, z_{m0}$ - a keresett ismeretlenek közelítő értékei,

v_i - mérési javítások ($i = 1, 2, \dots, n$),

z_j - a koordináta-kiegészítő értékek ($j = 1, 2, \dots, m$).

Javítási egyenletrendszer:

$$v_1 = a_{11} \cdot \delta z_1 + a_{12} \cdot \delta z_2 + \dots + a_{1m} \cdot \delta z_m + l_1$$

$$v_2 = a_{21} \cdot \delta z_1 + a_{22} \cdot \delta z_2 + \dots + a_{2m} \cdot \delta z_m + l_2$$

.....

$$v_n = a_{n1} \cdot \delta z_1 + a_{n2} \cdot \delta z_2 + \dots + a_{nm} \cdot \delta z_m + l_n$$

$$l_i = u_i - a_{i1} \cdot z_{10} - a_{i2} \cdot z_{20} - \dots - a_{im} \cdot z_{m0} \quad (i = 1, 2, \dots, n)$$

Javítási egyenletrendszer mátrixos formában:

$$\mathbf{v} = \mathbf{A} \cdot \delta \mathbf{z} + \mathbf{l}$$

$n,1 \quad n,m \quad m,1 \quad n,1$

Jelölések:

$$\mathbf{A} = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2m} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nm} \end{pmatrix}; \quad \mathbf{l} = \mathbf{u} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{z}_0 = \begin{pmatrix} l_1 \\ l_2 \\ \dots \\ l_n \end{pmatrix};$$

$$\mathbf{u}^T = (u_1 \quad u_2 \quad \dots \quad u_n) \quad ; \quad \mathbf{v}^T = (v_1 \quad v_2 \quad \dots \quad v_n) \quad ; \quad \mathbf{l}^T = (l_1 \quad l_2 \quad \dots \quad l_n) \quad ;$$

$$\delta \mathbf{z}^T = (\delta z_1 \quad \delta z_2 \quad \dots \quad \delta z_m)$$

\mathbf{A}^T felső index transzponált mátrixot jelöl.

A normál egyenletrendszer mátrixos formában ($\mathbf{v}^T \mathbf{P} \mathbf{v} = \min$. feltétel alapján):

$$\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{A} \cdot \delta \mathbf{z} + \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{l} = \mathbf{0}$$

$m,n \quad n,n \quad n,m \quad m,1 \quad m,n \quad n,n \quad n,1 \quad m,1$

Az eddigi jelöléseken túl a súlymátrix:

$$\mathbf{P} = \mathbf{Q}^{-1} = \begin{pmatrix} \frac{\mu_0^2}{\mu_1^2} & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \frac{\mu_0^2}{\mu_2^2} & 0 & \dots & 0 \\ \cdot & \dots & \dots & \dots & \cdot \\ 0 & 0 & 0 & \dots & \frac{\mu_0^2}{\mu_n^2} \end{pmatrix}$$

A súlymátrix a gyakorlatban – a mérésekre vonatkozó függőségi kapcsolatok ismeretének hiányában – diagonális, ami azt jelenti, hogy a méréseket függetleneknek tekintjük. \mathbf{Q} – a súlymátrix inverze, a súlykoefficiens mátrix.

μ_0 – a súlyegység középhibája

μ_i – a mérési eredmények előzetes középhibái

A normál egyenletrendszer megoldása:

$$\delta \mathbf{z}_{m,1} = - \left(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{A} \right)^{-1} \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{l}$$

A keresett ismeretlenek:

$$\bar{\mathbf{z}}_{m,1} = \mathbf{z}_{0,m,1} - \delta \mathbf{z}_{m,1}$$

$$\bar{\mathbf{z}}_{m,1}^T = (\bar{z}_1, \bar{z}_2, \dots, \bar{z}_m) \quad \mathbf{z}_{0,m,1}^T = (z_{10}, z_{20}, \dots, z_{m0}) \quad \delta \mathbf{z}_{1,m}^T = (\delta z_1, \delta z_2, \dots, \delta z_m)$$

A súlyegység középhibája:

$$\mu_0 = \pm \sqrt{\frac{\mathbf{v}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{v}}{f}}$$

\mathbf{P} – súlymátrix

$$\mathbf{v} = \mathbf{A} \cdot \delta \mathbf{z} + \mathbf{l}$$

\mathbf{l} – mérési javítások vektora

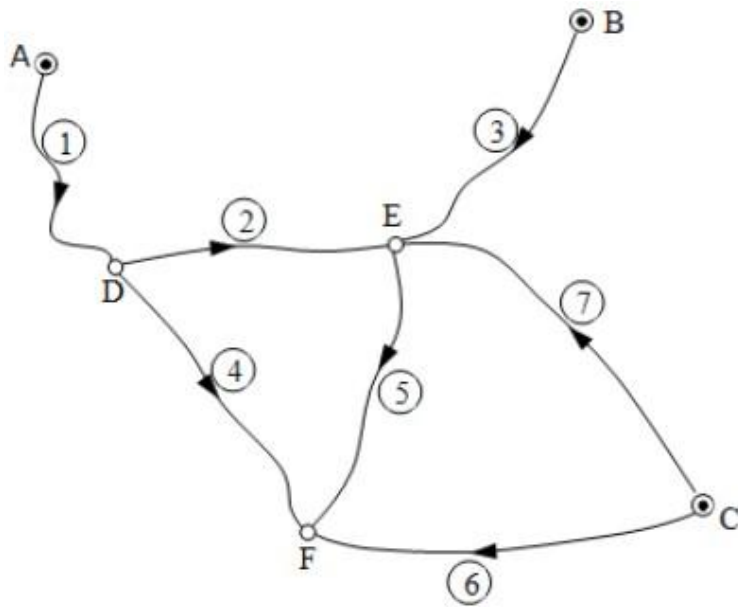
f – fölös mérések száma

Keresett ismeretlenek utólagos középhibái:

$$\mu_{\delta z_j} = \mu_0 \cdot \sqrt{Q_{jj}}$$

$j = 1, 2, \dots, m$, Q_{jj} a $\mathbf{Q}_{\delta z} = \left(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{A} \right)^{-1}$ mátrix j -ik főátlóbeli eleme.

3. 8.3 Számpélda

Kiinduló adatok:

Adott alappontok	Adott alappontok magassága, H (m)
A	183,506
B	192,353
C	191,880

Mérendő mennyiségek U_i	Mérési eredmények u_i , m	Szintezési vonal hossza, d_i km	Magasságkülönbségek
1	+6,135	33,0	$H_D - H_A$
2	+8,343	33,9	$-H_D + H_E$
3	+5,614	30,4	$H_E - H_B$
4	+1,394	32,7	$-H_D + H_F$
5	-6,969	31,8	$-H_E + H_F$
6	-0,930	29,9	$H_F - H_C$
7	+6,078	34,5	$H_E - H_C$

Az általános jelöléseket a feladat aktuális jelöléseivel helyettesítjük.

1. Közvetítő egyenletek:

$$\begin{aligned} u_1 &= H_D - H_A \\ u_2 &= -H_D + H_E \\ u_3 &= H_E - H_B \\ u_4 &= -H_D + H_F \\ u_5 &= -H_E + H_F \\ u_6 &= H_F - H_C \\ u_7 &= H_E - H_C \end{aligned}$$

1. Közelítő értékek:

$$\begin{aligned} H_{D0} &= 183,506 \text{ m} + 6,135 \text{ m} = 189,641 \text{ m} \\ H_{E0} &= 192,353 \text{ m} + 5,614 \text{ m} = 197,967 \text{ m} \\ H_{F0} &= 191,880 \text{ m} - 0,930 \text{ m} = 190,950 \text{ m} \end{aligned} \quad \mathbf{H}_0 = \begin{pmatrix} 189,641 \\ 197,967 \\ 190,950 \end{pmatrix}$$

1. A javítási egyenletek tiszta tagjai:

$$\begin{aligned} l_1 &= u_1 - H_{D0} + H_A \\ l_2 &= u_2 + H_{D0} - H_{E0} \\ l_3 &= u_3 - H_{E0} + H_B \\ l_4 &= u_4 + H_{D0} - H_{F0} \\ l_5 &= u_5 + H_{E0} - H_{F0} \\ l_6 &= u_6 - H_{F0} + H_C \\ l_7 &= u_7 - H_{E0} + H_C \end{aligned}$$

1. Javítási egyenletek (cm-ben):

$$\begin{aligned} v_1 &= +\delta H_D && +0 \\ v_2 &= -\delta H_D + \delta H_E && +1,7 \\ v_3 &= &+ \delta H_E && +0 \\ v_4 &= -\delta H_D && + \delta H_F + 8,5 \\ v_5 &= &- \delta H_E + \delta H_F && + 4,8 \\ v_6 &= &&+ \delta H_F + 0 \\ v_7 &= &+ \delta H_E && - 0,9 \end{aligned}$$

$$\mathbf{v} = \mathbf{A} \cdot \delta \mathbf{H} + \mathbf{l}$$

$\begin{matrix} 7,1 & 7,3 & 3,1 & 7,1 \end{matrix}$

Jelölések:

$$\mathbf{A}_{7,3} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 1 \\ 0 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}; \quad \delta \mathbf{H}_{3,1} = \begin{pmatrix} \delta H_1 \\ \delta H_2 \\ \delta H_3 \end{pmatrix}; \quad \mathbf{1}_{7,1} = \begin{pmatrix} 0 \\ +1,7 \\ 0 \\ +8,5 \\ +4,8 \\ 0 \\ -0,9 \end{pmatrix}$$

A súlymátrix:

$$\mathbf{P}_{7,7} = \begin{pmatrix} 1,21 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1,18 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1,32 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1,22 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 1,26 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1,34 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1,16 \end{pmatrix}$$

A súlyok felvétele a $p_i = c^2/d_i$ képlettel történt, $c^2=40$ megválasztása mellett.

5. A normál egyenletrendszer együttható-mátrixa és a tisztatag vektor:

$$\mathbf{N}_{3,3} = \mathbf{A}_{3,7}^T \cdot \mathbf{P}_{7,7} \cdot \mathbf{A}_{7,3} = \begin{pmatrix} 3,615 & -1,180 & -1,223 \\ -1,180 & 4,913 & -1,258 \\ -1,223 & -1,258 & 3,819 \end{pmatrix}; \quad \mathbf{A}_{3,7}^T \cdot \mathbf{P}_{7,7} \cdot \mathbf{1}_{7,1} = \begin{pmatrix} -12,41 \\ -5,07 \\ 16,44 \end{pmatrix}$$

6. A normál egyenletrendszer megoldása:

$$\delta \mathbf{H}_{3,1} = - \left(\mathbf{A}_{3,7}^T \cdot \mathbf{P}_{7,7} \cdot \mathbf{A}_{7,3} \right)^{-1} \cdot \left(\mathbf{A}_{3,7}^T \cdot \mathbf{P}_{7,7} \cdot \mathbf{1}_{7,1} \right) = - \mathbf{N}_{3,3}^{-1} \cdot \left(\mathbf{A}_{3,7}^T \cdot \mathbf{P}_{7,7} \cdot \mathbf{1}_{7,1} \right)$$

7. Adjungált mátrix képzése:

a) Az $\mathbf{N}_{3,3}$ mátrix elemeihez tartozó aldeterminánsok:

$$N_{1,1} = \begin{vmatrix} 4,913 & -1,258 \\ -1,258 & 3,819 \end{vmatrix} = 17,180; \quad N_{1,2} = - \begin{vmatrix} -1,180 & -1,258 \\ -1,223 & 3,819 \end{vmatrix} = 6,045; \quad N_{1,3} = \begin{vmatrix} -1,180 & 4,913 \\ -1,223 & -1,258 \end{vmatrix} = 7,494$$

$$N_{2,1} = - \begin{vmatrix} -1,180 & -1,223 \\ -1,258 & 3,819 \end{vmatrix} = 6,045; \quad N_{2,2} = \begin{vmatrix} 3,615 & -1,223 \\ -1,223 & 3,819 \end{vmatrix} = 12,310; \quad N_{2,3} = - \begin{vmatrix} 3,615 & -1,180 \\ -1,223 & -1,258 \end{vmatrix} = 5,991$$

$$N_{3,1} = \begin{vmatrix} -1,180 & -1,223 \\ 4,913 & -1,258 \end{vmatrix} = 7,494; \quad N_{3,2} = - \begin{vmatrix} 3,615 & -1,223 \\ -1,180 & -1,258 \end{vmatrix} = 5,991; \quad N_{3,3} = \begin{vmatrix} 3,615 & -1,180 \\ -1,180 & 4,913 \end{vmatrix} = 16,370$$

b) Az aldeterminánsokból képzett mátrix:

$$\text{adj}_{3,3} \mathbf{N} = \begin{pmatrix} 17,1801 & 6,0447 & 7,4940 \\ 6,0447 & 12,3101 & 5,9909 \\ 7,4940 & 5,9909 & 16,3698 \end{pmatrix}$$

c) Az eredeti mátrix determinánsa:

$$\begin{aligned} \det_{3,3} \mathbf{N} &= 3,615 \cdot \begin{vmatrix} 4,913 & -1,258 \\ -1,258 & 3,819 \end{vmatrix} - (-1,180) \cdot \begin{vmatrix} -1,180 & -1,258 \\ -1,223 & 3,819 \end{vmatrix} + (-1,223) \cdot \begin{vmatrix} -1,180 & 4,913 \\ -1,223 & -1,258 \end{vmatrix} = \\ &= 3,615 \cdot 17,180 + 1,180 \cdot 6,045 - 1,223 \cdot 7,494 = 45,8117. \end{aligned}$$

d) Az inverz mátrix:

$$\mathbf{Q}_{\delta H} = \mathbf{N}^{-1} = \frac{\text{adj}_{3,3} \mathbf{N}}{\det_{3,3} \mathbf{N}} = \begin{pmatrix} 0,3750 & 0,1319 & 0,1636 \\ 0,1319 & 0,2687 & 0,1308 \\ 0,1636 & 0,1308 & 0,3573 \end{pmatrix}$$

8. A keresett ismeretlenek kiegészítő értékei (cm-ben):

$$\delta \mathbf{H} = - \left(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{A} \right)^{-1}_{3,3} \cdot \left(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{l} \right) = - \begin{pmatrix} 0,3750 & 0,1319 & 0,1636 \\ 0,1319 & 0,2687 & 0,1308 \\ 0,1636 & 0,1308 & 0,3573 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} -12,41 \\ -5,07 \\ 16,44 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2,633 \\ 0,851 \\ -3,180 \end{pmatrix}$$

9. Kiegyenlített magasságok (m-ben):

$$\bar{\mathbf{H}} = \mathbf{H}_0 - \delta \mathbf{H} = \begin{pmatrix} 189,615 \\ 197,958 \\ 190,982 \end{pmatrix}$$

10. Megbízhatósági mérőszámok:

$$\mathbf{v}_{7,1}^T = (+2,63 \quad -0,08 \quad +0,85 \quad +2,69 \quad +0,77 \quad -3,18 \quad -0,05) \text{cm}$$

$$\mu_0^2 = \frac{\mathbf{v}_{7,1}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{v}_{7,1}}{n-m} = \frac{\mathbf{v}_{7,1}^T \cdot \mathbf{P} \cdot \mathbf{v}_{7,1}}{7-3} = \frac{32,48}{4} = 8,12$$

A súlyegység középhibája: $\mu_0 = \pm 2,85$

Az ismeretlenek kiegyenlítés utáni középhibái:

$$\mu_{\delta H_1} = \mu_0 \cdot \sqrt{Q_{11}} = \pm 2,85 \cdot \sqrt{0,3750} = \pm 1,75 \text{ cm}$$

$$\mu_{\delta H_2} = \mu_0 \cdot \sqrt{Q_{22}} = \pm 2,85 \cdot \sqrt{0,2687} = \pm 1,48 \text{ cm}$$

$$\mu_{\delta H_3} = \mu_0 \cdot \sqrt{Q_{33}} = \pm 2,85 \cdot \sqrt{0,3573} = \pm 1,70 \text{ cm}$$

Eredmények táblázatos összefoglalása:

Mérendő mennyiségek U_i	Mérési eredmények u_i , m	Szintezési vonal hossza d_i , km	Magasság-különbségek	Súlyok $p_i = 40/d_i$	Kiegyenlített mérési eredmények $\bar{u}_i = u_i - v_i$, m
1	+6,135	33,0	$H_D - H_A$	1,21	6,109
2	+8,343	33,9	$-H_D + Z_2$	1,18	8,344
3	+5,614	30,4	$H_E - H_B$	1,32	5,605
4	+1,394	32,7	$-H_D + H_F$	1,22	1,367
5	-6,969	31,8	$-H_E + H_F$	1,26	-6,977
6	-0,930	29,9	$H_F - H_C$	1,34	-0,898
7	+6,078	34,5	$H_E - H_C$	1,16	6,078

Ismeretlen pontok	Kiegyenlített tengerszint feletti magasságok, m
H_D	189,615
H_E	197,958
H_F	190,982

Irodalomjegyzék

Bácsatyai László: *Kiegyenlítő számítások, elektronikus jegyzet pdf formátumban*, NYME Geoinformatikai Kar, Székesfehérvár,